

ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 314.743

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v041.2023.16>**В. Є. Максимець**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9003-7055>

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародної інформації

Національного університету «Львівська політехніка»

С. О. Телефус

студентка кафедри міжнародної інформації

Національного університету «Львівська політехніка»

**ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ,
СПРИЧИНЕНИХ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РОСІЇ**

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення росії в Україну спричинило масові міграційні процеси, які стали найбільшими в Європі з часів Другої світової війни. Однією з перших сфер, на яку вони вплинули, став ринок праці.

За даними ООН з України виїхало 13.4 млн. осіб, а повернулося – 6.3 млн осіб. Частина цього руху мала маятниковий характер – дехто повертався в Україну провідати родичів, узяти речі, оформити документи тощо. Наразі з тих, хто залишається за межами України, отримали статус тимчасового захисту 4.2 млн. осіб [1]. За даними МОМ, кількість ВПО становить майже 7 млн осіб, з них зареєстровано як ВПО 3.2 млн. осіб [12]. Це впливає на внутрішній ринок праці. По-перше, страждають регіони, наближені до бойових дій, бо масовий відтік кадрів. По-друге, переповнений ринок праці в регіонах, де є більш безпечно, бо число внутрішньо переміщених осіб значно зросло. Проблема полягає і в масовій оптимізації бізнесів. Через війну 40% працівників втратили роботу або ж залишились без частини свого доходу, загальна кількість вакансій в Україні зменшилась у 25–30 разів у порівнянні з довоєнною, а середня кількість відгуків кандидатів на вакансію зросла у 5–6 разів [3]. Постає питання і в майбутніх реінтеграційних процесах – як змотивувати українців повертатись після війни додому і розбудувати країну. Таких причин є багато, але ця тема на сьогодні є малодосліджуваною, неописаною та неструктурованою. Незрозуміло, скільки саме факторів здійснюють вплив через міграцію на ринок праці і як вони взаємодіють між собою.

Мета та завдання дослідження. Визначити основні фактори впливу міграції, спричиненої війною, на ринок праці України. Створити когнітивну карту, яка в майбутньому слугуватиме

дорожньою мапою для прийняття рішень та може допомогти мінімізувати або частково вирішити проблему.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В нашій країні дослідженням з питань міграції та державного регулювання міграційних процесів займалися різні провідні вчені, серед яких можна виділити: С. Бестужева, Л. Гальків, В. Геєць, О. Грішнова, Т. Ковальчук, Е. Лобанова, І. П. Ольшевська, Ю. Макогон, Ю. Пахомов, А. Подручняк, В. Палова, Д. Сідляр та багато інших. Опубліковано численні праці з питань міграції та міграційної політики, автори яких, зокрема, Е. Лібанова, С. Пирожков, О. Позняк, М. Романюк, О. Хомра, С. Чехович та інші вивчали нагальні міграційні проблеми країни, пропонували своє бачення їх урегулювання засобами державної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні проаналізувати вплив міграції на ринок праці України в точних цифрах практично неможливо через ряд причин. На даний момент недостатньо статистичної інформації, яку можна було б використати для побудови кількісної моделі. Ще однією особливістю є те, що сфера дослідження є широкою, її процеси є багатоаспектними та взаємопов'язаними. Ці процеси є нестационарними, тобто характер зміни тих чи інших параметрів найчастіше є невідомим. В даному випадку, так як система є слабоформалізована, варто використати когнітивний підхід. Він ґрунтується на процесах пізнання, мислення, сприйняття, розуміння та пояснення.

Процес побудови когнітивної карти розпочато з пошуку і виділення груп базисних факторів впливу на ринок праці. В першу чергу враховано фактори, які є складниками ринку праці. Ринок праці складається з 4 основних елементів [5, с. 52]:

- Попит на робочу силу – це кількість праці, яку роботодавці хочуть і можуть найняти в даний період часу за певну ставку заробітної плати.

- Пропозиція робочої сили – це кількість працездатних людей.

- Оплата праці – це винагорода, яку роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу.

- Гармонійний розподіл економічної активності в регіонах – коли немає надмірної активності пропозиції робочої сили в одному регіоні в порівнянні з іншими.

Одразу визначено зв'язок та вплив між факторами, що і відображено в міні-версії когнітивної карти складників ринку праці, зображеної на рисунку 1.

Рис. 1. Когнітивна карта для складників ринку праці

Оскільки існує дуже багато факторів впливу міграції на ринок праці України, фактори проаналізувано і сформовано у групи, які таким чином можуть впливати на ринок праці і є дотичними до процесів міграції сьогодні:

- Військовий контекст
- Стан робочої сили
- Стан бізнесу
- Кадрова політика
- Стан міграції
- Міграційна політика
- Обмежувально-захисні заходи
- Зміни трудового законодавства
- Міжнародна підтримка

Додатково до них враховуються складові ринку праці, описані вище.

Сформувано когнітивну карту для цих груп факторів, враховуючи зв'язки і вплив між ними, щоб показати спрощений вигляд взаємозв'язків (рис. 2).

Після цього досліджено і виділено цільові фактори у кожній з категорій у таблиці 1.

У групі «Міграційна політика», у факторах «Підтримка бізнесу» та «Програми стимулювання повернення з-за кордону» деталізовано виділено керуючі фактори, які зможуть вплинути на інші, у таблиці 2.

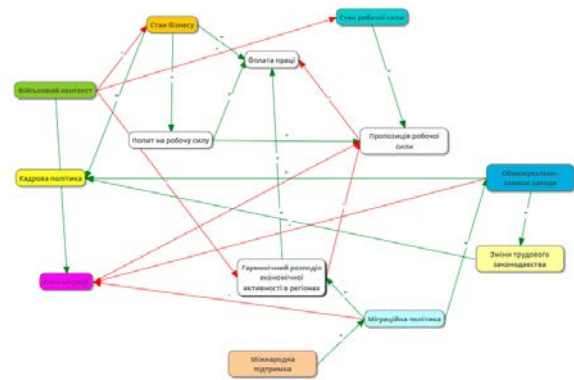

Рис. 2. Когнітивна карта для груп факторів

Виходячи з усіх виявлених факторів, проаналізовано і встановлено причинно-наслідкові зв'язки, враховуючи їхні впливи один на один і розроблено наступну, заключну повну когнітивну карту, наведену на рисунку 3.

Таким чином, розроблена когнітивна карта з 13 блоків, 44 факторів, 56 взаємозв'язків. За основу взята проблема міграції, спричиненої війною, на ринок праці України. Факторами, на які неможливо вплинути напряму, але які формують ринок праці є 6 факторів у центрі: кількість вакансій на ринку, кількість пошукачів на ринку, рівень середньої заробітної плати, пріоритети окремих видів економічної діяльності, гармонійний регіональний розподіл робочої сили, рівень безробіття. Цільовими факторами, які є метою реального можливого впливу та управління ситуацією, є блок факторів міграційна політика, підтримка бізнесу та зміни трудового законодавства. Саме для цих блоків виділено практичні керуючі фактори, які можуть напряму вплинути на коригування проблеми впливу міграції на ринок праці.

Звичайно, найважливішим фактором, який стимулює рівень міграції і погіршує ринок праці через це – є війна, а саме її тривалість, інтенсивність та кількість жертв. На жаль, саме війна є основним каталізатором та важелем у всій досліджуваній проблемі, адже впливає практично на кожен блок факторів і несе найбільш рушійні зміни на стан бізнесу, рівноваги попиту і пропозиції на ринку, міграційних процесів в країні тощо. Саме тому державі та сектору бізнесу потрібно робити все можливе, щоб хоча б стримати кризу, яка сьогодні відбувається на ринку праці через масову міграцію, думати про майбутні реінтеграційні процеси мігрантів після війни та запроваджувати програми, які могли б мінімізувати вплив міграції на ринок праці України.

Враховуючи виявлені фактори впливу міграції на ринок праці України та взаємозв'язки між ними, базуючись на аналізі різноманітних досліджень, опитувань, статистичних даних протягом

Таблиця 1

Фактори впливу міграції на ринок праці

Назва групи	Фактор
Військовий контекст	Тривалість війни
	Інтенсивність військових дій
	Кількість жертв
Стан робочої сили	Продуктивність праці
	Мотивація зайнятості
	Психографічні показники
	Якість та конкурентноспроможність
Стан бізнесу	Кількість працюючих підприємств
	Рівень найму
	Можливість виплачувати заробітні плати
	Рівень плинності персоналу
Кадрова політика	Бажання приймати ВПО
	Можливість дистанційної праці
	Безпека на робочому місці
	Умови праці
Стан міграції	Кількість внутрішньо переміщених осіб
	Кількість біженців за кордоном
	Статеві-вікові обмеження – чим більше людей виїде, тим менше різноманіття серед віку та статі пошукачів буде на внутрішньому ринку, що спровокує брак кадрів певних категорій.
	Кількість охочих повернутись в Україну
Міграційна політика	Підтримка бізнесу
	Ризик «подвійного оподаткування» ФОП [6]
	Правила перетину кордону
	Програми стимулювання повернення українців з-за кордону
Обмежувально-захисні заходи	Зобов'язання приймати внутрішньо переміщених осіб
	Фінансова допомога безробітним
	Розробка електронних послуг Державною службою зайнятості
	Програми служби зайнятості для ВПО
Зміни трудового законодавства	Спрощення регулювання трудових відносин у воєнний час (№ 5371) [9]
	Оптимізація трудових відносин (№ 7251) [9]
Міжнародна підтримка	Фінансування та участь у програмах зайнятості
Гармонійний розподіл економічної активності в регіонах	Пріоритети окремих видів економічної діяльності
Попит на робочу силу	Гармонійний регіональний розподіл
	Кількість вакансій на ринку
Пропозиція робочої сили	Рівень безробіття
	Кількість пошукачів на ринку
Оплата праці	Рівень середньої заробітної плати

Таблиця 2
Керуючі фактори впливу міграції на ринок праці

Фактор	Керуючий фактор
Підтримка бізнесу	Програми доступного кредитування під 5-7-9%
	Компенсації роботодавцям за працевлаштування ВПО [4]
	Програми релокацій бізнесів [8]
	Гранти для підприємницької діяльності
Програми стимулювання повернення українців з-за кордону	Реінтеграційні програми для мігрантів [20]
	Фінансування громадських робіт
	Допомога в пошуку роботи
	Мікrokредити для власного бізнесу

2022 року, спробуємо окреслити можливі рекомендації, які можуть покращити стан ринку праці в тих умовах, в яких він зараз знаходиться.

Серед факторів, які спонукатимуть українців повертатись швидше додому можуть бути наступні:

- бажання повернутись і бути поруч з родиною;
- держава реалізує програми по забезпеченню втраченого житла;
- будуть чіткі гарантії, що не почнеться нова загострена фаза війни;
- будуть забезпеченні гідні умови праці, високі заробітні плати та інші соціальні виплати;
- Україна вступить в НАТО та Євросоюз;
- будуть створені умови підтримки економічного розвитку для громадян;

турних реформ. Щоб подолати наслідки війни та ефективно використовувати потенціал праці, можна зосередитись на чотирьох основних напрямках дій на ринку праці:

1. Інвестування в людський капітал майбутнього:

- Усунення прогалин у освіті, спричинених пандемією та війною, через репетиторство, наставництво, позашкільні заходи та літні табори;

- Перенавчання працівників для перерозподілу до галузей, які очікується активно розвиватися після війни, таких як будівництво, машинобудування, охорона здоров'я та ІТ.

2. Ефективне використання існуючого людського капіталу:

- Заохочення економічної активності жінок та підтримка дітонародження шляхом розвитку інфраструктури догляду за дітьми.

- Інтеграція внутрішньо переміщених осіб на місцеві ринки праці через грошові виплати, субсидовану зайнятість та програми перепідготовки.

3. Захист найбільш вразливих груп:

- Реформування допомоги з безробіття шляхом розширення часткового страхування та дозволу на низькооплачувану роботу одночасно.

- Підтримка ветеранів війни шляхом податкових пільг, субсидій на навчання та схем переходу до пенсії.

4. Підтримка повернення ідей, навіть якщо не людей:

- використання дистанційної роботи та географічна близькість можуть зменшити відтік кваліфікованої робочої сили.

Ця стратегія повинна реалізовуватися з технічною та економічною підтримкою Європейського Союзу. Процес приєднання України до ЄС може сприяти значному покращенню якості інституцій в країні, так як це сталося під час попередніх розширень ЄС. Деякі політичні заходи також можуть потребувати фінансування з ЄС, наприклад, через розширення програми SURE (тимчасова підтримка для зменшення ризиків безробіття в надзвичайних ситуаціях). Прогрес у впровадженні цих політик вимагає постійного моніторингу. Створення динамічного та сучасного ринку праці в Україні є в інтересах всього континенту.

Загалом, для забезпечення стабільного функціонування ринку праці та належних доходів населення у період війни та повоєнної відбудови необхідно впровадити комплекс заходів, що враховуватимуть економічні та соціальні потреби населення. Щоб забезпечити інклюзивний ринок праці в таких умовах, необхідно також реалізувати наступні основні заходи:

- Створення програм підтримки зайнятості для вразливих груп населення, які можуть бути виключені з ринку праці через війну та міграцію. Ці програми повинні включати підтримку

навчання та перепідготовки, стажування та підтримку зайнятості, що допоможе забезпечити доступ до нових можливостей для роботи та заробітку.

- Забезпечення рівних можливостей на ринку праці для всіх груп населення шляхом впровадження антидискримінаційної політики, що гарантує захист від будь-якої форми дискримінації на робочому місці.

- Підвищення рівня соціального захисту вразливих груп населення, які можуть бути позбавлені можливості заробітку в умовах війни та міграції. Це може бути здійснено через надання соціальних послуг, таких як допомога у догляді за інвалідними та піклування про дітей.

- Розробка спеціальних програм для молоді та старших людей, які можуть бути виключені з ринку праці через обставини війни та міграції. Ці програми мають включати підтримку у пошуку роботи, навчання та перепідготовку.

Одним із ключових аспектів для забезпечення стійкого функціонування ринку праці та збільшення доходів населення під час воєнних дій та процесу відновлення є державна підтримка підприємництва та розвитку малих та середніх підприємств. Цей сектор є одним з ключових факторів для створення нових робочих місць і підвищення рівня зайнятості.

Під державною підтримкою підприємницької діяльності мається на увазі державне регулювання, що передбачає свідоме формування відповідних прямих та опосередкованих інструментів підтримки бізнесу. Це включає створення стимулів, використання матеріальних, фінансових та інших ресурсів, що залучаються для підприємницьких суб'єктів. Одержання пріоритету державного регулювання та підтримки підприємства в умовах воєнного конфлікту вимагає переходу від прямого адміністративного сприяння до створення сприятливого економічного та соціального середовища для поліпшення механізмів та інструментів стимулювання розвитку бізнесу.

Наприклад, у період воєнного стану було реалізовано проекти грантової безповоротної підтримки як нових, так і існуючих бізнесів у межах проекту «єРобота» [2]. Ці гранти передбачають створення нових робочих місць як постійних, так і сезонних. Умови програми стимулюють бізнес до детінізації робочої сили.

Наразі необхідно сформулювати основні засади та напрями оновленої політики зайнятості у воєнній та повоєнній економіці, яка буде базуватися на трьох основних напрямках.

- Перший напрям спрямований на негайне забезпечення зайнятості та доходів для тих груп людей, які найбільше постраждали від війни, при умові стабілізації безпеки та соціогуманітарної ситуації.

- Другий напрям передбачає створення умов для відновлення економіки в приймаючих громадах.

- Третій напрям визначає загальнодержавну політику щодо створення та розвитку робочих місць. Ця політика ґрунтується на принципах концепції гідної праці та сприяє зміцненню інституційної спроможності ринку праці та соціального діалогу на національному рівні.

На нашу думку, значну увагу варто приділити майбутнім реінтеграційним процесам повернення мігрантів з-за кордону з огляду на такі аргументи:

- Закріплення у соціально-економічному середовищі: Чим довше триває війна і чим триваліше перебування мігрантів за кордоном, тим більша ймовірність, що вони успішно інтегруються в місцеві економічні системи. Мігранти здобувають нові навички, отримують освіту, освоюють іноземні мови та виробляють мережу контактів, що робить їх цінними ресурсами для приймаючих країн. По-перше, це ускладнить процес повернення громадян додому, тому варто приділити цьому достатньо уваги. По-друге, при поверненні до України, набуті вміння та знання за кордоном можуть стати важливими для подальшого розвитку країни.

- Потенційний внесок українських мігрантів: Українці, які проживали за кордоном, набули досвіду роботи та освіти в розвинутих країнах. Повернення цих осіб може привести до перетоку знань, технологій та підприємницького досвіду в Україну. Це може сприяти розвитку інноваційного та конкурентоспроможного господарства, створенню нових робочих місць та залученню іноземних інвестицій.

- Зменшення демографічних проблем: Масова міграція українців може призвести до зменшення робочої сили та демографічних проблем в Україні. Повернення мігрантів з-за кордону може допомогти збалансувати цю ситуацію та забезпечити більш стабільний соціально-економічний розвиток країни. Реінтеграція мігрантів може збільшити робочий потенціал України та створити умови для розширення сфери зайнятості та підвищення рівня життя громадян.

- Соціальна стабільність та зміцнення зв'язків: Повернення мігрантів з-за кордону може сприяти зміцненню соціальної стабільності та розбудові громадських зв'язків в Україні. Вони можуть привнести нові ідеї, цінності та культурні практики, що збагачуватимуть українське суспільство. Крім того, повернення мігрантів сприятиме зміцненню зв'язків між діаспорою та рідною країною, що може мати позитивний вплив на розвиток економіки та міжнародну співпрацю.

Узагальнюючи, реінтеграційні процеси повернення мігрантів з-за кордону є важливими з погляду економічного, соціального та культурного розвитку України. Чим швидше та ефек-

тивніше будуть проведені ці процеси, тим більше переваг вони можуть принести країні, сприяючи її стабільності, росту та процвітання.

Наведено кілька прикладів, які кроки можуть посприяти майбутнім реінтеграційним процесам:

1. Розробити програму підтримки та реінтеграції мігрантів, яка включатиме фінансову допомогу, професійне навчання, менторські програми та консультації з питань зайнятості.

2. Створити спеціальні центри реінтеграції у різних регіонах країни, де мігранти зможуть отримати необхідну інформацію, підтримку та консультації з питань повернення та адаптації.

3. Забезпечити доступні житлові умови для українців, які повернулись, шляхом розробки програм житлової підтримки та сприяння їхньому доступу до житла.

4. Розробити програми підтримки самозайнятих мігрантів, включаючи надання фінансової допомоги, консультацій з підприємництва та створення сприятливих умов для розвитку власного бізнесу.

5. Залучити міжнародні та національні організації до реалізації проектів з підтримки реінтеграції мігрантів, зокрема, шляхом надання фінансової та технічної допомоги.

6. Розробити програми якісного професійного навчання та підвищення кваліфікації для мігрантів, з урахуванням потреб ринку праці в Україні.

7. Створити механізми підтримки повернення мігрантів до своїх рідних регіонів, зокрема, шляхом надання допомоги у відкритті власного бізнесу та створення робочих місць на місцях.

8. Запровадити програми підтримки соціальної адаптації мігрантів, включаючи культурні заходи та інтеграційні програми для їхньої успішної реінтеграції в українське суспільство знову.

9. Надважливо проводити інформаційні кампанії з метою підвищення освіченості мігрантів про можливості та переваги повернення до України, а також надання необхідної інформації про доступні ресурси та програми підтримки для їхньої реінтеграції.

Вважаємо, що в комунікаційних кампаніях серед переваг повернення до України повинен бути зроблений акцент на соціальній та культурній складовій:

- Сімейне спілкування: Повернення додому надасть можливість українцям знову бути разом зі своїми родинами та близькими, що є важливим аспектом соціального благополуччя та емоційного задоволення.

- Культурна ідентичність: Повернення до України дозволить мігрантам знову насолоджуватись власною культурою, мовою, традиціями та спілкуванням з рідними та знайомими людьми.

- Економічні можливості: Україна матиме широкий спектр можливостей для розвитку біз-

несу та професійного зростання після війни. Повернення додому дозволить громадянам використовувати свої набуті навички та досвід на користь української економіки. Після перемоги, Україна має великий шанс стати центром великих інвестицій та розвитку в Європі.

- Розширення соціальної мережі: Повернення додому дозволить відродити зв'язки з друзями, колегами та спільнотою, що може позитивно вплинути на їхнє соціальне життя та підтримку.

- Збереження спадщини: Повернення до рідної країни дозволить зберегти та продовжити свою сімейну, культурну та історичну спадщину, а також сприятиме збереженню української ідентичності.

- Доступ до соціальних послуг: Повернення додому надасть українцям доступ до соціальних послуг, таких як освіта, медична допомога та соціальне забезпечення, що може сприяти покращенню їхнього благополуччя.

- Соціальна стабільність: Повернення додому сприятиме соціальній стабільності та розвитку рідного регіону, оскільки вони можуть внести свій внесок у соціально-економічне відродження та розвиток місцевого середовища.

- Політична участь: Повернення додому дозволить українцям знову брати активну участь у політичному житті України, внести свій внесок у прийняття рішень та розвиток демократії.

- Збереження української культури: Повернення українців додому сприятиме збереженню та розвитку української мови, традицій, культурних цінностей та спадщини, що є важливим для зміцнення національної ідентичності та самосвідомості.

Зважаючи на значну міграційну кризу та тривалість війни, що призводить до закріплення українців за кордоном, важливо визнати необхідність приділити достатні ресурси державі та сектору бізнесу для майбутніх реінтеграційних процесів повернення громадян додому в Україну. Криза на ринку праці в Україні може тривати протягом тривалого періоду, якщо не будуть прийняті вчасні заходи. Недостатнє управління та недбалість щодо реінтеграції можуть мати серйозні наслідки для економіки та соціальної сфери. Тому, вироблення стратегічного плану та алокація ресурсів на підтримку повернення українців додому, їхню адаптацію на ринку праці та соціальну інтеграцію, важливі для забезпечення стабільності, розвитку та процвітання України в майбутньому. І, звичайно, потрібно постійно підтримувати внутрішній ринок праці, щоб стримати кризу в умовах, які відбуваються. В іншому випадку, криза на ринку праці України триватиме ще довго та нестиме рушійні наслідки.

Висновки. Проаналізовано стан ринку праці в Україні за період повномасштабного вторгнення. Ринок праці намагається функціонувати в тих

умовах, які склались, хоча переживає найбільшу кризу за останні 10 років. Велика кількість українців втратила роботу, пропозиція робочої сили значно перевищує попит на робочу силу, відбулась кардинальна зміна навантаження ринку праці по регіонах. Найбільш вразливим аспектом став людський ресурс, оскільки для ефективної роботи будь-якого підприємства люди – це найцінніше. Незважаючи на всі труднощі, ринок праці показав певну стійкість і здатність до відновлення. За понад рік війни вдалося відновити ринок праці на 50% порівняно з початком вторгнення. Все ж повне відновлення ринку праці може зайняти значно більше часу і велика частина тут залежить від тривалості та інтенсивності війни, а також зворотніх міграційних процесів.

Для розуміння впливу міграції на ринок праці проведений когнітивний аналіз і розробила когнітивну карту для даного дослідження. Використано саме цей метод, адже він допомагає в дослідженні поступово причинно-наслідково структурувати інформацію в слабоструктурованих системах, дозволяє ідентифікувати реальні проблеми та причини їхньої появи в об'єкті дослідження. При побудові враховано всі етапи – детальний пошук і відбір всіх факторів, які дотичні до проблемної сфери, правильне групування, а також грамотне встановлення причинно-наслідкових зв'язків і впливів між факторами. Це допомогло оцінити повну картину проблеми дослідження для подальших дій для її вирішення. Когнітивну карту розроблено з 13 блоків, 44 факторів, 56 взаємозв'язків.

Література

1. UNHCR. Operation Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
2. eРобота. Дія. URL: <https://diia.gov.ua/services/categories/biznesu/yerobota> (дата звернення: 10.05.2023)
3. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
4. Компенсація роботодавцю за працевлаштованого переселенця під час війни. Портал Дія. URL: <https://bit.ly/3xwMWYL>
5. Лібанова Е. Ринок праці та соціальний захист: навч. посіб. із соціальної політики / Е. Лібанова, О. Палій. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 491 с.
6. Подвійне податкування за кордоном для ФОП. Liga 360. URL: <https://bit.ly/3xCJH2a>
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні» від 20.03.2022 року № 331. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text>

8. Програми релокації підприємств. Міністерство економіки України. URL: <https://bit.ly/3xUFw2J>

9. Рада може схвалити два закони із змінам до трудового законодавства. Liga 360. URL: <https://bit.ly/3xVMerh>

10. Уряд розширив програму компенсацій роботодавцям за працевлаштування окремих категорій безробітних. Лютий 2023. Урядовий портал. URL: <https://griml.com/1E4UQ>

11. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд. Жовтень 2022. НБУ. URL: <https://bit.ly/3zQuKaу>

12. Як стимулювати повернення українців з-за кордону після війни. Економічна правда. URL: <https://bit.ly/3zHDDYO>

Анотація

Максимець В. С., Телефус С. О. Вплив міграційних процесів на ринок праці України спричинених військовою агресією росії. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню впливу міграційних процесів, спричинених повномасштабним вторгненням росії в Україну, на внутрішній ринок праці.

Проведено когнітивний аналіз впливу міграційних процесів на ринок праці України – визначено основні фактори та взаємозв'язки для побудови когнітивної карти. Провівши когнітивний аналіз, виявлено, що найважливішим фактором, який стимулює рівень міграції і погіршує ринок праці через це – є війна, а саме її тривалість, інтенсивність та кількість жертв. Проте визначено керуючі фактори, реалізація яких могла б стримати та мінімізувати вплив міграції на ринок праці. Для цього державі та сектору бізнесу потрібно кооперуватись та робити все можливе, щоб хоча б стримати кризу, яка сьогодні відбувається на ринку праці, думати про майбутні реінтеграційні процеси мігрантів після війни та запроваджувати обмежувально-захисні програми, які могли б мінімізувати вплив міграційних процесів.

Таким чином, виявлено основні чинники впливу міграції на ринок праці та їх причинно-наслідкові зв'язки між собою. Процеси міграції і змін ринку

праці все ще тривають, тому тема обов'язково потребує подальшого наукового дослідження і відстеження динаміки змін, щоб пізніше це допомогло приймати рішення щодо мінімізації даного впливу.

Ключові слова: ринок праці, міграція, війна, когнітивний аналіз, реінтеграційні процеси.

Summary

Maksymets V. Ye., Telefus S. O. The labour-market impact of migration in Ukraine caused by Russia's military aggression. – Article.

The article is devoted to the study of the impact of migration processes caused by Russia's full-scale invasion of Ukraine on the domestic labor market.

A cognitive analysis of the impact of migration processes on the labor market of Ukraine was conducted – the main factors and relationships for building a cognitive map were identified. After conducting a cognitive analysis, it was found that the most important factor that stimulates the level of migration and worsens the labor market because of it is the war, namely its duration, intensity and number of victims. However, the governing factors have been determined, the implementation of which could restrain and minimize the impact of migration on the labor market. For this, the state and the business sector need to cooperate and do everything possible to at least contain the crisis that is happening in the labor market today, think about the future reintegration processes of migrants after the war and introduce restrictive and protective programs that could minimize the impact of migration processes.

Thus, the main factors of the impact of migration on the labor market and their cause-and-effect relationships among themselves have been revealed. The processes of migration and changes in the labor market are still ongoing, so the topic definitely needs further scientific research and tracking the dynamics of changes, so that later it helps to make decisions about minimizing this impact.

Key words: labor market, migration, war, cognitive analysis, reintegration processes.